

“Zaļais koloniālisms” Ziemeļvalstīs un sāmu tauta

Māris Liopa. Latvijas Mežu sertifikācijas padome

Ziemeļvalstīs jau gadiem ilgi gruzd nemiers, kas skar šī reģiona senākās tautas tiesības. Sāksim ar Zviedriju - konflikts starp *Sāmu kopienām un Zviedrijas valsts mežsaimniecības gigantu *Sveaskog* ir viena no asākajām mūsdienu tiesvedību un vides aizstāvības cīņām Ziemeļvalstīs. Sāmi juridiski cīnās pret *Sveaskog*, izmantojot tiesību principu "kopš neatminamiem laikiem" - *urminnes hävd*, lai apturētu kailciršu mežizstrādi un aizsargātu ziemeļbriežu ganības.

Tiesvedība ar *Sveaskog*

Sveaskog ir lielākais mežu īpašnieks Zviedrijā, kas pārvalda milzīgas platības sāmu tradicionālajās teritorijās valsts ziemeļos. Juridiskie un praktiskie konflikti izpaužas kā tieša tiesību sadursme. Zviedrijas likumi dod *Sveaskog* tiesības apsaimniekot valsts mežus, savukārt Sāmu kopienām Zviedrijas Ziemeļbriežu audzēšanas akts garantē tiesības ganīt briežus. Kailcirtes, ko veic šajā Sāmu apvidū iznīcina vecos mežus un koku ķērpjus, kas ir vienīgā briežu barība ziemā.

Vēsturiski *Sveaskog* bija pienākums tikai konsultēties ar sāmiem pirms mežizstrādes, taču uzņēmums bieži ignorēja sāmu iebildumus, jo sāmiem nebija veto tiesību. Tāpēc sāmu kopienas arvien biežāk ceļ prasības tiesā vai rīko fiziskus protestus, pieprasot cirtes pilnīgu atcelšanu. Sāmu kopienu pozīcijas tiesās būtiski uzlabojās pēc vēsturiskā Girjas tiesas sprieduma, kas mainīja valsts tiesu praksi par labu pirmiedzīvotāju tiesībām.

Atkāpes vēsturē

Ziemeļvalstu attiecības ar sāmiem kopš 19. gadsimta ir gājušas cauri agresīvai kolonizācijai, resursu pārņemšanai un piespiedu asimilācijai.

Zviedrijā 19. gadsimta ekspansijas laikā valsts pastiprināja kontroli pār ziemeļu teritorijām, veicinot lauksaimniecību un mežizstrādi. Sāmu zeme tika pasludināta par valsts īpašumu. Tika ieviesta politika, ka tikai aktīvi ziemeļbriežu audzētāji oficiālajās kopienās tiek juridiski atzīti par sāmiem. Tas atņēma tiesības tiem, kas nodarbojās ar zveju vai amatniecību. Sāmu bērni tika sūtīti uz internātskolām, kur viņiem aizliedza runāt dzimtajā valodā.

Norvēģijā no 19. gadsimta beigām līdz pat Otrā pasaules kara beigām valsts veica agresīvu asimilācijas politiku, ko dēvēja par "norvēģiskošanu" jeb *Fornorsking*. Sāmu valoda skolās un publiskajā telpā bija stingri aizliegta. Lai sāmi varētu iegādāties vai paturēt zemi, viņiem bija jāpieņem norvēģu uzvārdi un jāpierāda, ka viņi ikdienā runā tikai norvēģu valodā.

Somijā sāmu teritorijas līdzīgā kārtā reizēm tika pakļautas valsts mežsaimniecības uzņēmuma *Metsähallitus* ekonomiskajām interesēm. Lai gan Somijā sāmiem vēlāk tika piešķirta kultūras autonomija, viņu reālās tiesības lemt par valsts mežu un zemes lietojumu vēsturiski bieži palika pakārtotas valsts finansiālajām interesēm un koksnes ieguvei.

Konfliktu virkne

Vēsturē un arī pēdējos gados ir izcēlušies vairāki skaļi konflikti, kas piesaistījuši starptautisku uzmanību.

Girjas tiesas prāva, laikā no 2009. gada līdz pat 2020. gadam, kļuva par lielāko tiesisko uzvaru sāmu vēsturē. Girjas sāmu kopiena iesūdzēja tiesā Zviedrijas valsti par tiesībām kontrolēt medības un zveju savā teritorijā. Zviedrijas Augstākā tiesa lēma par labu sāmiem, atzīstot, ka viņu tiesības pastāv "kopš neatminamiem laikiem" un valsts vēlākie likumi tās nevar vienkārši anulēt.

Luokta-Māvas konflikts ar *Sveaskog* izcēlās, kad mežsaimniecības uzņēmums plānoja veikt kailcirtes aptuveni 700 hektāru platībā senos mežos, ko kopiena izmantoja ganībām. Tas izraisīja starptautisku skandālu un plašus dabas aizstāvju protestus. Citviet Zviedrijas *Sápmi* teritorijā milzīgu pretestību izauca Gāllokas dzelzs rūdas raktuvju projekts. Valdība piešķīra licenci uzņēmumam ar Lielbritānijas kapitālu, neskatoties uz to, ka raktuves fiziski "pārcērt" un, faktiski, iznīcina sāmiem piederošo ziemeļbriežu vēsturiskos migrācijas ceļus.

Norvēģijā vēsturiski skaļākais bija Altas konflikts 1970. un 1980. gados. Tie bija masveida protesti pret hidroelektrostacijas dambja būvniecību uz Altas upes. Lai gan dambi galu galā uzbūvēja, šis konflikts pamodināja sāmu politisko aktīvismu un tiešā veidā noveda pie Norvēģijas Sāmu parlamenta izveides. Mūsdienās līdzīgu rezonansi ieguva Fosena vēja parka skandāls, kad Norvēģija uzbūvēja Eiropas lielāko sauszemes vēja parku uz sāmu ganību zemes. Norvēģijas Augstākā tiesa lēma, ka šis projekts pārkāpj sāmu cilvēktiesības, rezultātā, izraisot ilgstošus protestus Oslo, līdz valsts piekrita finansiālām kompensācijām.

Kas notiek šobrīd?

Daudzi uzskata, ka mūsdienās lielākais drauds sāmu teritorijām ir tā saucamais "zaļais koloniālisms". Cīņā pret klimata pārmaiņām Ziemeļvalstis masveidā būvē vēja parkus, uzstāda saules paneļu laukus un atver jaunas raktuves kritiskajiem izrakteņiem, kas nepieciešami akumulatoru un elektroauto ražošanai. Visi šie industriālie projekti prasa tieši sāmu tradicionālās zemes atsavināšanu.

Zviedrijā pēc Girjas tiesas uzvaras arī citas sāmu kopienas iesūdz valsti tiesā, lai pārņemtu medību un zvejas tiesības savās teritorijās. Tas ir radījis lielu spriedzi sabiedrībā, pieaug naidīgums pret sāmiem un arī draudi no vietējo zviedru mednieku puses. Zviedrijas valsts joprojām atsakās ratificēt Starptautiskās Darba organizācijas - ILO - konvenciju Nr. 169 par pamatiedzīvotāju tiesībām, kas dotu sāmiem lielāku juridisko aizsardzību.

Norvēģijā tiesiskie strīdi norisinās pat pāri valstu robežām. Eiropas Cilvēktiesību tiesa pielika punktu 50 gadus ilgam robežstrīdam tā dēvētajā *Saarivuoma* lietā, noraidot Zviedrijas sāmu kopienas prasību pret Norvēģiju par tiesībām brīvi izmantot vēsturiskās vasaras ganības Norvēģijas pusē. Pēc Fosena skandāla Norvēģijas valdība šobrīd mēģina atrast juridisku līdzsvaru starp vēja enerģijas attīstību un pamatiedzīvotāju tiesību ievērošanu, lai izvairītos no jaunām tiesvedībām.

Somijā situācija saasinājās pēc tam, kad ANO Ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību komiteja – CESCR - pieņēma tiesisku lēmumu par labu Somijas sāmiem. Starptautiskā komiteja atzina, ka Somijas valsts mežu apsaimniekošanas prakse un koksnes ieguve tieši apdraud sāmu kultūras un tradicionālā dzīvesveida izdzīvošanu. Šis lēmums šobrīd piespiež Somijas valdību un

uzņēmumu *Metsähallitus* tiesiski pārskatīt savu mežizstrādes politiku valsts ziemeļu reģionos.

Juridiskais precedents - Girja

Girjas sāmu kopienas tiesvedība pret Zviedrijas valsti ilga vairāk nekā desmit gadus un noslēdzās 2020. gadā ar vēsturisku Augstākās tiesas spriedumu. Šī lieta fundamentāli mainīja pamatiedzīvotāju tiesību izpratni Zviedrijas tiesību sistēmā.

Konflikta pamatā bija 1993. gada Zviedrijas parlamenta lēmums, kas atņēma sāmu kopienām ekskluzīvas tiesības regulēt medības un zveju viņu tradicionālajās zemēs virs tā saucamās "audzēšanas robežas" - *odlingsgränsen*. Valsts institūcijas sāka pārdot medību un zvejas atļaujas jebkuram interesentam. Girjas kopiena argumentēja, ka šāds solis pārkāpj viņu vēsturiskās tiesības, jo sāmi šo zemi ir apsaimniekojuši jau gadsimtiem pirms Zviedrijas valsts izveides.

Tiesā sāmu advokāti un vēsturnieki izmantoja jau iepriekš pieminēto juridisko jēdzienu "kopš neatminamiem laikiem" - *urminnes hävd*. Viņi pierādīja, ka sāmi nepārtraukti un netraucēti izmantojuši šo teritoriju jau ilgu laiku pirms 17. gadsimta. Zviedrijas valsts, savukārt, aizstāvējās ar pozīciju, ka zeme juridiski pieder valstij un tāpēc tai ir tiesības rīkoties ar resursiem pēc saviem ieskatiem.

Augstākās tiesas spriedums un sekas

Zviedrijas Augstākā tiesa vienbalsīgi lēma par labu Girjas kopienai. Tiesa atzina, ka sāmiem ir ekskluzīvas tiesības pārvaldīt medības un zveju šajā teritorijā un valstij nav tiesību izsniegt atļaujas bez viņu piekrišanas.

Šis spriedums radīja milzīgu ķēdes reakciju, jo bija precedents citām kopienām. Girjas uzvara pavēra ceļu desmitiem citu sāmu kopienu pieprasīt tādas pašas tiesības tiesas ceļā. Jāuzsver, ka lēmums izsauca arī asu pretreakciju no vietējiem zviedru medniekiem un makšķerniekiem, kuri zaudēja brīvu piekļuvi mežiem. Tas izraisīja pat rasisma vilni sociālajos tīklos un uzbrukumus ziemeļbriežu ganāmpulkiem. Lai novērstu simtiem jaunu tiesvedību, Zviedrijas valdība izveidoja speciālu izmeklēšanas komisiju, kuras uzdevums ir pārskatīt visu

likumdošanu un izlemt, kā tiesiski nodot medību un zvejas tiesības sāmiem arī citos reģionos.

Gāllokas jeb Kallakas konflikts - cīņa pret kalnrūpniecību

Gālloka (zviedru valodā - *Kallak*) ir apvidus netālu no Jokmokas pilsētas Zviedrijas ziemeļos, kur atklātas bagātīgas dzelzs rūdas atradnes. Šis konflikts ir kļuvis par simbolu sadursmei starp industriālajām interesēm un pamatiedzīvotāju tiesībām uz savu vidi.

Lielbritānijas uzņēmums *Beowulf Mining* un tā vietējais meitasuzņēmums *Jokkmokk Iron Mines* gadiem ilgi centās iegūt licenci virszemes dzelzs rūdas raktuvju izveidei šajā teritorijā. Sāmu kopienas *Jåhkågasska tjiellde* un *Sirges* tam kategoriski iebilda. Gālloka atrodas tieši pa vidu divu kopienu ziemas ganībām un migrācijas ceļam, kuru brieži izmanto, lai pārvietotos starp kalniem un mežiem. Raktuvju un tām nepieciešamās infrastruktūras - ceļu, elektropārvades līniju - izbūve fiziski sadalītu šīs teritorijas uz pusēm.

Konflikts sasniedza kulmināciju 2013. gadā, kad aktīvisti, sāmi un vides aizstāvji no visas pasaules izveidoja protesta nometnes un fiziski bloķēja uzņēmuma tehnikas piekļuvi paraugu urbšanai. Policija protestētājus aizveda pielietojot spēku, kas izraisīja plašu rezonansi medijos.

Pēc gandrīz desmit gadu vilcināšanās, Zviedrijas valdība piešķīra uzņēmumam izpēti un ieguves licenci. Valdība šo lēmumu pamatoja ar nepieciešamību nodrošināt darbavietas reģionā un apgādāt Eiropas tirgu ar dzelzs rūdu, kas nepieciešama "zaļā tērauda" ražošanai bez oglekļa emisijām.

Sāmu kopienas un vides organizācijas šo lēmumu nodēvēja par kārtējo "zaļā koloniālisma" aktu, kur klimata mērķi tiek sasniegti, upurējot pamatiedzīvotāju tiesības. Sāmi nekavējoties pārsūdzēja valdības lēmumu Zviedrijas Augstākajā administratīvajā tiesā, taču tiesa valdības lēmumu atstāja spēkā. Šobrīd cīņa turpinās nākamās vides atļauju un tehnisko saskaņojumu posmos, un sāmu kopienas ir paziņojušas, ka izmantos visus tiesiskos un arī fiziskos līdzekļus, lai nepieļautu reālu būvdarbu sākšanos.

Fosenas vēja parka konflikts Norvēģijā

Fosenas konflikts ir viens no lielākajiem tiesiskajiem un politiskajiem skandāliem mūsdienu Norvēģijas vēsturē. Tas radīja nopietnu krīzi valsts pārvaldē un radikāli mainīja investoru attieksmi pret atjaunojamās enerģijas projektiem pamatiedzīvotāju teritorijās.

Norvēģijas valsts enerģētikas uzņēmums *Statkraft* un tā starptautiskie partneri Fosenas pussalā uzbūvēja vienu no lielākajiem sauszemes vēja parku kompleksiem Eiropā ar 151 vēja turbīnu. Projekts tika īstenots sāmu tradicionālajās teritorijās, ko vietējie ziemeļbriežu audzētāji izmantoja kā ziemas ganības. Sāmi argumentēja, ka milzīgās, viņuprāt, skaļās turbīnas un infrastruktūra biedē briežus, padarot teritoriju pilnīgi nederīgu tradicionālajam dzīvesveidam.

Tiesvedība ilga gadiem, kamēr objekts jau darbojās un ražoja elektrību. Norvēģijas Augstākā tiesa šoreiz lēma par labu sāmiem. Tiesa atzina, ka vēja parka būvniecības licences pārkāpj Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 27. pantu. Šis pants aizsargā pamatiedzīvotāju tiesības baudīt savu kultūru. Tiesa pasludināja izsniegtās licences par juridiski nederīgām.

Pēc tiesas sprieduma Norvēģijas valdība nonāca strupceļā un vairāk nekā 500 dienas neveica nekādas reālas darbības. Valdība nevēlējās nojaukt simtiem miljonu eiro vērtu enerģētikas infrastruktūru, kas nodrošināja reģionu ar “zaļo strāvu”. Šī vilcināšanās izraisīja masveida protestus Oslo. Sāmu jaunieši un vides aktīvisti bloķēja Norvēģijas ministriju ieejas, pieprasot tiesiskuma ievērošanu. Krīze noslēdzās ar Norvēģijas premjerministra publisku atvainošanos sāmiem par cilvēktiesību pārkāpumiem.

Valdība un uzņēmumi noslēdza finansiālu izlīgumu ar sāmu kopienām. Sāmi piekrita, ka turbīnas netiks nojauktas un turpinās darboties līdz to ekspluatācijas termiņa beigām - aptuveni 25 gadus. Pretī viņi saņēma milzīgas ikgadējas naudas kompensācijas, tiesības uz papildu alternatīvām ganību teritorijām un garantiju, ka pēc licences termiņa beigām zeme tiks pilnībā sakopta un atdota sāmiem.

Pretrunīgā nākotne

Analizējot pēdējo gadu notikumus Zviedrijā, Norvēģijā un Somijā, var izdarīt vairākus fundamentālus secinājumus par sāmu un Ziemeļvalstu attiecībām. Eiropas pāreja uz klimata neitralitāti ir tiešā pretrunā ar pamatiedzīvotāju tiesībām. Ziemeļvalstu valdības cenšas sasniegt globālos klimata mērķus - būvēt vēja parkus, atvērt dzelzs, litija un retzemju metālu raktuves - uz sāmu tradicionālo zemju rēķina. Sāmi tiek nostādīti situācijā, kur viņu kultūras izdzīvošana tiek upurēta "kopējā labuma" vārdā. Sāmu kopienas ir iemācījušās izmantot nacionālo Augstāko tiesu un starptautisko organizāciju – ANO un Eiropas tiesu - mehānismus. Girjas precedents Zviedrijā, Fosenas lieta Norvēģijā un ANO CESCER lēmums Somijā pierāda, ka tiesas arvien biežāk nostājas pamatiedzīvotāju pusē, atzīstot vēsturiskās tiesības par pārākām pār valsts ekonomiskajām interesēm.

Tiesiskās uzvaras ir pastiprinājušas spriedzi un etnisko polarizāciju vietējā līmenī. Daudzi Ziemeļvalstu lauku reģionu iedzīvotāji uzskata sāmu tiesības par "privilēģijām", kas bremzē ekonomisko attīstību, ierobežo medības un atņem darbavietas. Tas rada rasisma un ksenofobijas pieaugumu pret sāmiem.

Fosenas un Gāllukas gadījumi kalpo kā brīdinājums starptautiskajiem investoriem. Enerģētikas un ieguves rūpniecības uzņēmumi vairs nevarēs paļauties tikai uz valsts izsniegtām licencēm. Viņi būs spiesti meklēt sāmu kopienu brīvprātīgu un iepriekšēju piekrišanu pēc t.s. *FPIC* principa jau projektu plānošanas sākumā. Pretējā gadījumā tiesvedību riski un miljardu zaudējumi būs pārāk augsti. Zviedrijas valsts izveidotajai *Renmarkskommittén* komisijai būs jāatrod juridisks modelis, kā Girjas tiesas spriedumu attiecināt uz pārējām sāmu kopienām. Tas prasīs grozījumus Ziemeļbriežu audzēšanas aktā un, visticamāk, pastiprinās politiskās cīņas parlamentā. Somija būs spiesta mainīt sava valsts mežu apsaimniekotāja *Metsähallitus* mandātu, lai ierobežotu kailcirtes ziemeļos.

Nākotnes industriālie projekti pamatiedzīvotāju teritorijās vairs netiks apstiprināti bez sāmu finansiālas līdzdalības. Lai izvairītos no tiesvedībām, valstis un privātie uzņēmumi piedāvās sāmu kopienām kļūt par vēja parku vai raktuvju līdzīpašniekiem vai saņemt tiešu procentuālo daļu no peļņas, līdzīgi kā tas vēsturiski ir noticis Kanādā un Aļaskā.

Tomēr, neskatoties uz ieguvumiem, sāmi turpinās atrasties “zem dubulta spiediena”. No vienas puses, viņu dzīvesveidu tieši apdraud globālā sasilšana, kas izpaužas kā nepastāvīgas ziemas sāmu teritorijās, ledus kārtas uz sniega, kas neļauj briežiem piekļūt barībai un kopumā apgrūtināti ganību apstākļi. No otras puses, sāmu zemi turpinās apdraudēt projekti, kas it kā cīnās pret šīm klimata pārmaiņām. Šī pretruna paliks kā galvenais konfliktu avots reģionā.

* Par sāmiem

Sāmi ir vienīgā Ziemeļeiropas pamatiedzīvotāju tauta, kas vēsturiski apdzīvo Arktikas un subarktiskos reģionus. Sāmu tradicionālo dzimteni sauc par *Sápmi*, kas agrāk bija plašāk pazīstama kā Lapzeme jeb Laplande, ko paši sāmi uzskata par nievājošu terminu. *Sápmi* nav atsevišķa valsts, bet gan transnacionāls reģions, kas stiepjas pāri četru valstu ziemeļu daļām

Norvēģijā tas ir galvenokārt Finmarkas reģions. Zviedrijā tās ir Ziemeļu provinces un kalnu reģioni līdz pat Idres pilsētai dienvidos. Lapzemes ziemeļdaļa - Inari, Enontekiö un Utsjoki pašvaldības – pieder Somijai un Kolas pussalu pārvalda Krievija.

Pasaulē kopā dzīvo aptuveni 80 000 līdz 100 000 sāmu. Precīzu skaitu noteikt ir grūti, jo ziemeļvalstīs oficiālā statistika pēc etniskās piederības parasti netiek vākta. Norvēģijā ir lielākā sāmu kopiena, tie ir apmēram 50 000 – 56 000 cilvēki, Zviedrijā dzīvo ap 20 000, Somijā ir apmēram 10 000 sāmu, bet Krievijā tikai 2000. Tikai mazāk nekā puse no visiem sāmiem ikdienā runā kādā no sāmu valodām, šobrīd pastāv 9 dialekti kuros sarunājas sāmi.

Atskats vēsturē

Sāmu priekšteči Eiropas ziemeļos ieradās tūlīt pēc pēdējā Ledus laikmeta beigām pirms vairākiem tūkstošiem gadu, ilgi pirms nacionālo valstu izveides. Vēsturiski viņu dzīvesveids balstījās uz medībām, zveju un ziemeļbriežu audzēšanu. Vēsturiski sāmi dzīvoja un saimniekoja ģimeņu kopienās, ko sauca par *siida*. Tās kolektīvi pārvaldīja zemi, ūdeņus un resursus. Sākot no 17. gadsimta, Skandināvijas karalistes un Krievija pastiprināja kontroli

pār ziemeļu teritorijām. 19. un 20. gadsimtā sāmi saskārās ar agresīvu valsts mēroga asimilācijas politiku – bērniem internātskolās aizliedza runāt dzimtajā valodā, un sāmu kultūra tika marginalizēta. Pagrieziens notika 1970. - 1980. gadu mijā līdz ar t.s. *Altas konfliktu* – tie bija protesti pret hidroelektrostacijas dambja būvniecību uz sāmu svētās upes, kas saliedēja sāmu aktivistus un piespieda ziemeļvalstis atzīt viņu tiesības.

Pārvalde mūsdienās

Mūsdienās sāmiem nav savas suverēnas valsts, taču viņu tiesības un kultūru aizsargā starptautiskie likumi un īpašas pašpārvaldes institūcijas. Norvēģijā - kopš 1989. gadā, Zviedrijā - 1993. un Somijā - 1996. darbojas demokrātiski vēlēti sāmu parlamenti - *Sámediggi*. Tiem ir konsultatīva un lēmējvara jautājumos, kas skar sāmu valodu, kultūru, izglītību un zemes tiesības. Sāmiem ir arī parlamentārā padome. Tā ir Institūcija, kas kopš 2000. gada koordinē sadarbību starp trīs valstu sāmu parlamenti un ietver arī Krievijas sāmu pārstāvjus. Savukārt Sāmu padome jeb *Sámi Ráđđi* ir dibināta jau 1956. gadā un tā ir nevalstiska transnacionāla organizācija, kas pārstāv sāmu intereses visās četrās valstīs un starptautiskos forumos kā piemēram, Arktikas padomē.

Slavenākie sāmi mūsdienās

Lai gan šī ziemeļzemju tauta ir ļoti neliela, sāmu izcelsmes personības ir guvušas starptautisku atpazīstamību kultūrā, mūzikā un sabiedriskajā dzīvē.

Pasauleslavenā Norvēģijas sāmu mūziķe Mari Boine, kura modernizēja tradicionālo sāmu dziedāšanas veidu – joiku, apvienojot to ar džezu, roku un folkmūziku. Viņa ir arī viena no spilgtākajām cīnītājām par sāmu tiesībām. Freds Buljo ir mūziķis un reperis, kurš pārstāvēja Norvēģiju 2019. gada Eirovīzijas dziesmu konkursā grupas *KEiiO* sastāvā, iepazīstinot miljoniem skatītāju ar joikošanu un ziemeļsāmu valodu.

Slavens sāmu tautas pārstāvis ir Nils Gaups. Viņš ir kinorežisors, kura 1987. gada filma "Ofelaš" (*Ceļvedis*) bija pirmā pilnmetrāžas filma sāmu valodā un tika nominēta *Oskara* balvai kā labākā

ārzemju filma. Viņa dēls Mikels Gaups ir pazīstams sāmu aktieris, kas spēlējis arī Larsa fon Trīra filmā "Šķēlot vilņus". Sofija Jannoka ir populāra Zviedrijas sāmu dziedātāja, autore un aktīviste, kura aktīvi iestājas pret klimata pārmaiņām un kalnrūpniecības ietekmi uz sāmu ziemeļbriežu ganībām. Mortens Gamsts Pedersens ir pazīstams norvēģu futbolists, kurš ilgu gadu spēlēja Anglijas Premjerlīgā *Blackburn Rovers* komandā un Norvēģijas izlasē. Viņam ir sāmu saknes no abām vecāku pusēm. Zviedrijā, savukārt, ļoti populāra televīzijas raidījumu vadītāja, kurai sāmu izcelsme, ir Renē Nīberga.

Sāmu kultūra un viņu parlamenti iedvesmoja arī korporāciju *Disney*, veidojot animācijas filmas "Ledus sirds 2" (*Frozen II*) sižetu par Ziemeļuldras tautu. Filmas veidotājiem sāmu pārstāvji sniedza plašas konsultācijas, lai nodrošinātu cienpilnu un precīzu kultūras attēlojumu.

Avoti: Ziemeļvalstu informācijas vietnes, Greenpeace International un Sapmi informācijas materiāli